

Ravnajmo torej skrbno ter umno, in kmalu se bo poprijel tudi meščan sadnega vina, katero mu bo gotovo bolj v zdravje, nego marsikatero židovsko vino, ali ono, katero je napravljeno hipoma iz ekstrakta, katerega priporoča tudi po slovenskih listih neki Filip Polak iz Prage!

Na konci podajemo še nekatere številke v pojasnilo. Za napravo hektolitra sadnega vina treba 120 do 150 kilo jabolk. Hektoliter dobrega sadnega vina bomo prodajali vsaj po 7 do 8 for., torej dobili za 100 kilo jabolk vsaj 5 for., in to je pač vredno truda in napora. Če to dosežemo zagotovimo si sleharni leto povoljno porabo sadja in blagoslavlja bomo ta božji dar, ki nam pripomore do marsikaterog²ali stotaka, kojega smo gospodarji pri današnjih razmerah gotovo dokaj potrebni. Za trdno se smemo tudi nadejati, da se bode ako bomo res pravilno in dobro vino napravljali iz sadja, njegovo uživanje naglo razširilo. Tudi pivo se je polagoma udomačilo. Pred leti so ga pri nas le malo popili, sedaj je skoro ni tudi hribovske vasi, da bi v njej ne bilo krčme, v kateri se toči tudi pivo. Zakaj bi ne našlo kupcev tudi sadno vino, katero je od vseh zdravnikov priznano za zdravo in krepčalno pijačo, ki stori delavca čilega a ne tako zaspanega, kakor pivo. Pa tudi gospoda ga bode rada uživala, ker sadno vino ne dela tolšče, ki je v delež marsikateremu, ki pije veliko piva. Slednjič ne vzbuja sadno vino one zdražljivosti, ki n. pr. pri pitji piva vzbuja vedno večo žejo, in to bo tudi pripomoglo, da se omeji nesrečno pijančevanje.

Našim skrbnim kmečkim gospodarjem pa prav živo priporočamo, naj že to leto ravnajo po teh navodilih in napravijo dobro sadno vino, ter je rabijo za domače posle, kateri sedaj dobivajo le preveč žganja. Z dobrim sadnim vinom bo mogoče zatreti prehudo žganjepitje, in delavci bodo pri sadnem vinu tudi zdravejši.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

234.

Betel v Aziji in na oceanskem otočju. Palma areka in betelov oreh. Vzgoja betelovega poprovca. Gambir.

Mej sredstvi, s katerimi se človek razdražuje in omamlja, prišel je tobak v stari svet najpozneje, pa je vendar danes po svetu najbolj razširjen. Davno pred tobakom je imela Azija in Oceansko otočje svoja dražila, ali nobenemu se ni sponeslo, da bi se bilo tako zmogovito razširilo po svetu, kakor tobak. Edini opij je podjarmil mnoga azijska plemena, ali v Evropi ni mogel razširiti gospodstva. Vsa ostala dražila so preživela davno svojo slavo. Širila so se in držala, dokler ni

prišla evropska kultura, in od tega časa, ako se tudi niso izgubila, niso se vsaj več razširjala. Veliko je teh dražil, katera poznata Azija in oceansko otočje. Kamor koli je Evropec došel, nikjer ni našel ne zemlje ne otoka, kjer ne bi ljudje imeli razdražnega sredstva. Po vsem svetu je bil človek enak, nikjer se ni mogel zadovoljiti samo z vsakdanjo hrano, temveč povsodi je hrepenel tudi po takih stvareh, katere mu hočejo razbiti togo in ponesti ga v prijetne sanje. In on jih je res povsodi našel, zato pa je tudi mislil, da jih je priroda samo njemu na voljo ustvarila. Mej vsemi temi sredstvi zavzema „betel“ prvo mesto. Računajo, da je najmanje 50, a neki velé, da tudi 100 milijonov ljudi, kateri betel žvekajo. Mej vsemi omamljivimi sredstvi ga edino tobak v razpostranjenji nadkriljuje, vsa ostala sredstva pa daleč za njim zaostajajo. Po vsej južni Aziji in po vsem azijskem otočju so ljudje tako privajeni žvekanju betela, da so brez njega skoro nesrečni.

Betel se od vseh ostalih dražil po svoji naravi in sestavi znamenito razlikuje. Prva je ta razlika, da se za betel jemljó dve ali tri različne rastline, a potem, da se betelu primešava še ena tvar, katera ni rastlinskega rodu, namreč živo apno.

Najglavnejša sestavina betelova je betelov oreh, a to je plod palme areke. Mej premnogimi palmami, katere lepšajo južno Azijo in azijsko otočje, je areka najnežnejša. Prekrasna ta palma vzdiga vitko deblo do 10 in 14 m, vis. a vršiček se jej ziblje kot kraljevska krona od nežnih peres. Južnemu podnebjju so palme ne samo najlepši kras, temveč tudi blagoslov božji. Palme hranijo premnoge narode, dajó jim kruha in ovočja, pa tudi ljubke pijače, katera razveseljuje srce človeku, kakor vino od trte. Hrana in opojna pijača sta dve potrebi, brez katerih človek ni hotel nikjer biti, dve sta to potrebi, kateri še ne podajeta človeku popolne sreče. Povsodi je človek iskal in tudi našel omamnih dražil, in tu na jugu je našel to dražilo v isti rastlinski familiji, katera ga prehranja in razveseljuje. Pod pernato krošjo areke se razvijajo premnogi grozdi z betelovimi orehi, katere poslanjajo življenje milijonom ljudi. Kjer ni samoraslih arek, tam jih sadé radi teh orehov. V vzhodni Indiji rahajamo areko po vsej zemlji samoraslo in vzgojeno. Na Cejlonu, po Malabaru in po vsej obali južne Azije se košaté silni nasadi vzgojene areke. In povsodi tod je vzgoja areke važna veja narodnega gospodarstva. Mlado in staro žveka betel, in zato je potrošek betelovih orehov neizmerno velik. Osobito v vzhodni Indiji se proizvaja in prodaje toliko orehov, da v trgovini imajo prvo mesto. Po Sundajskem otočju raste areka povsodi samorasla. Na Filipinskih otokih plačujejo delavce z betelovimi orehi, kakor jih po Singaporskih tvornicah plačujejo z opijem. Na Sumatri je betelov oreh gotovo najglavnejši gospodarski proizvod. Tu se vsakega leta naložé mnogi brodovi z orehi in izvozijo potem v Malako, Siam, Kokinkino, in ves izvoz računajo na več milijonov kilogramov.

Betelov oreh ima trdo, zeleno lupino, katera se z oreha odstrani, a samo jedro potem razreže 4 do 8 enakih kosov. Za žvekanje se takov kos zamota v perje od betelovega poprovca in pospe z živim apnom. Ker se oreh nikdar brez betelovega perja ne žveka, zato se poprovec po vsej južni Aziji v silni množini sadi, a največ v bližini velikih mest. Kdor ima samo kosec zemlje, gotovo posadi toliko poprovca, kolikor ga za se potrebuje. Okoli nizkih kolib domačinov se veličanstveno zibljejo areke, a po njih se povsodi vzpenjajo in ovijajo stebela betelovega poprovca. Na trgih prodaja se ga na dan strašna množina in z vseh strani vlačijo koše, kateri so po meter visoko naloženi s poprovčevim perjem. Kjer se poprovec na debelo vzgaja, tam ga sadé v pravilne vrste, da je rastlina od rastline po pol metra oddaljena. Poprovec ima veliko, kakor srce izrezano perje, in ker se mu zelena boja prekrasno sveti, zato je tako polje izredno lepo. Prvih osemnajst mesecev dobi vsaka rastlina visok kolec, kakor n. pr. hmelj, da se po njem vzpenja. V tem so mej poprovec posadili drevesa, katera brzo rasto, in kedar prejde 18 mesecev, takrat kolce porujejo, in poprovec se začne po mladih drevescih vzpenjati. V tretjem ali četrtem letu je že rastlina toliko razvita, da ž nje perje obirajo, in to branje traje sedaj šest, sedem let, potem rastlina pogine. V severni Indiji in na južnem obronku Himalaje je podnebje tako ostro, da poprovec ne more pod milim nebom uspevati, in ker ljude ne morejo biti brez njega, vzgajajo ga po pokritih nasadih. Dr. Kooker je dobil pod Himalajo nizke, a vrlo dolge kolibe, v katerih je bil poprovec nasajen. Rastline, katere so v kolibi imele dovolj svetlobe, zraka in vlage, vzpenjale so se po kolcih, in ljudje so jih z osobito skrbjo čistili in čuvali.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— Presvetli cesar in cesarica prideta dne 16. t. m. v Miramar.

— Deželno-zborska volitev. Pri dopolnilni volitvi v deželni zbor kranjski na mesto pokojnega deželnega glavarja dr. Poklukarja, ki se je vršila včeraj v Radovljici, je bil izvoljen č. gosp. župnik Janez Mesar.

— Na c. kr. nižji in višji gimnaziji Ljubljanski prične se šolsko leto 1891/92 dne 18. septembra s slovesno sv. mašo. V novo došli učenci, katere naj spremljajo starši ali pa njih namestniki, vpisovali se bodo dne 15. t. m. dopoldne. Prinesti morajo s seboj rojstni list in šolsko spričevalo ter plačati 2 gld 10 kr. vzprejemnine in 1 gld. prispevka za učila. Vzprejemne izkušnje za vstop v I. razred se bodo vršile dne 16. septembra od 8. do 12. dopoldne ter od 3. popoldne. Učenci, ki so uže doslej obiskali ta zavod, javiti se morajo dne 17. t. m. v ravnateljevi pisarni z zadnjim šolskim spričevalom ter plačati 1 gld. prispevka za učila. Ponašljalne izkušnje bodo dne 16. in 17. septembra t. l.

Učenci, ki so uže obiskovali višo gimnazijo Ljubljansko, ne plačajo zopet vzprejemnine o prestopu v 5. razred više gimnazije. Tisti učenci, ki pripadajo Novomeški gimnaziji po bivališči in obitelskih razmerah svojih, ne vzprejemajo se v Ljubljani.

— Glasbena Matica v Ljubljani razpošilja ravnokar svojim udom letošnje muzikalije, in sicer XXII. zvezek: Trije mešani zbori: 1. Naša zvezda. 2. Veseli pastir. 3. Vijolični vonj. — XXIII. zvezek: Osem moških zborov: 1. Zastavenička (Kantata). 2. Ponočni pozdrav. 3. Ne zabi me. 4. Podoknica. 5. Ko gledam ti v oči. 6. Dekletu. 7. Nagrobna pesem. 8. Avstrija moja. Vse uglasbil Anton Nedved. Zvezki so jako lični. Da bodo pesmi vsakemu dopadle, je ime „Nedved“ porok. Želeti bi bilo, da bi h Glasbeni Matici prav mnogo udov pristopilo, ker to društvo daje svojim udom toliko muzikalij, da so vredne letnega doneska 2 gld.

— Deželni odbor je dovolil po zadnji povodnji poškodovanim v občinah Kranjska Gora, Rateče in Bela Peč 3000 gld. Poleg tega je poslal deželni odbor v imenovane kraje 45 meterskih centov moke za poškodovane ter dovolil, da prisiljenci pomagajo pri popravah poškodovanih poslopij.

— Zlato mašo bode daroval dne 20. t. m. preč. gosp. And. Jakše, dekan v Koboridu.

— Gosp. Anton Zadnik, nadzornik v ženski kaznilnici v Begunjah na Gorenjskem, dobil je naslov in značaj kaznilničnega oskrbnika.

— Baron Beno Taufferer, državni in deželni poslanec, je umrl v 46. letu svoje dobe dne 8. t. m. na svojem posestvu pri Višnji Gori. V državnem zboru je zastopal kranjsko veliko posestvo od l. 1879. ter bil pristaš nemških levičarjev, v kranjskem deželnem zboru pa kranjskih Nemcev in nemškutarjev.

— Truplo doktorja Alberta Holsta iz Berolina, ki je bil jako spreten hribolazec, našla sta 4. t. m. dva fanta iz Mojstrane, Blaž Hlabonja in Kristijan Kunšič, Truplo je ležalo ob Triglavski steni konec Vrat kakih 200 metrov ali še več nad izviro Bistrice. Mož je padel na pretežavnem potu, ter ga je tam zasula voda ono strašno noč, ko so bili tisti grozni nalivi po Gorenjskem.

— Grad Mokrice pri Čateži. Vest, da je nadvojvoda Albreht kupil od baronice Gageru grad Mokrice, ni istinita. Nadvojvoda je res obiskal imenovano grajščino, a o nakupu ni bilo niti govora.

— Dne 31. avgusta t. l. se je začel na Dunaji mednarodni semenski shod. Generalni tajnik Leinkauf je poročal o letini v Avstriji. Poročevalec meni, da se sme pridelek na Ogrskem računati za pšenico na 100%, rž 71, ječmen 116, oves 111, v Avstriji za pšenico na 93, rž 83, ječmen 109, oves 108 % polne letine. V obeh državnih polovicah se sme računati pridelek pšenice na 51, rži 34, ječmen 31, ovsa 44 milijonov centov. Izvoziti se bode moglo pšenice 3 1/2 do 4, ječmena 3 do 3 1/2, ovsa 1/2 do 3/4 milijonov met. centov, rži se